

rosiseikat tyypillisesti ovat enemmän kuin niihin liittyvien yksilöllisten näkökulmien summa, koska niiden konstituentteina esiintyy yhteiskunnallisia instituutioita. Esimerkiksi puoluekokouksen päätökset voivat objektiivisesti saada aikaan monia välittömiä poliittisia, moraalisia, juridisia ja taloudellisia seurauksia, joita kukaan osanottaja tai tarkkailija ei tule tiedostaneeksi (esim. vastuun, velvollisuuksien ja oikeuksien siirtoa uusille henkilöille, puolueen asettamista uusiin suhteisiin joihinkin muihin yhteiskunnallisiin organisaatioihin nähden, jne.). Tästä syystä objektiivisuuteen pyrkivä hyvä journalisti voi kertoa puoluekokouksesta muutakin kuin sen kulun, tehdyt päätökset ja osanottajien subjektiiviset kokemukset: siellä tapahtui myös sellaista, mitä ei ainakaan vielä oltu "jaettu" kenellekään.

7. Palatkaamme vielä hetkeksi Speeriin ja Oppenheimeriin. Rehellisesti sanoen on aika vaikea tietää mitään heidän todellisuuden luonnetta koskevista käsityksistään, mutta olen varma, että heidän organisaatiotoimintansa oli mahdollinen ilman minun todellisuuskonseptiön antamaa perustelua. Speer oli arkkitehti, ja siten hänessä yksilöityi se piirre, joka Karl Marxin mukaan erottaa ihmisen eläimestä:

"Hämähäkki suorittaa tehtäviä, jotka muistuttavat kutojan työtä, ja mehiläinen saattaa vahakennojensa rakenteella monta ihmisiin kuuluvaa rakennusmestaria häpeään. Mutta huonoimman rakennusmestarin erottaa parhaimmistakin mehiläisistä jo aivan alusta se, että hän on rakentanut kennot päässään ennen kuin hän ne rakentaa vahasta. Työprosessin lopussa saadaan tulos, joka sen alussa on jo ollut ihmisen mielikuvituksessa, siis ajatuksellisesti olemassa. Hän ei ainoastaan aiheuta muodon muutosta luonnossa, hän toteuttaa siinä samalla myös tietoisien tarkoituksensa, joka lakina määrää hänen toimintansa laadun ja tavan ja jolle hänen täytyy alistaa tahtonsa." (Pääoma, 1. osa, 1974, ss. 168-169.)

Mikä ontologinen opetus voi olla edellä esitetyllä tarinalla Speerin ja Oppenheimerin nousevasta ja laskevasta

urasta organisaattoreina? Nähdäkseni se, että heidän ennako-oletuksensa yhteiskunnallisen todellisuuden luonteesta oli liian voluntaristinen: he yliarvioivat omaa kykyään muokata ja hallita sosiaalisia kehitysprosesseja, joita olivat itse olleet luomassa. Taitavuudestaan huolimatta Speer ei kyennyt uusintamaan Kolmannen Valtakunnan olemassaoloa. Sinnikkäistä yrityksistään huolimatta Oppenheimer ei kyennyt enää kontrolloimaan rakentamansa atomipommin sotilaallista käyttöä eikä uusien pommien kehittälytyötä. Molemmat törmäsivät kipeällä tavalla ulkopuolellaan oleviin sosiaalisiin faktoihin, joiden pakottava voima oli heidän tahtoaan vahvempi.

Ikka Niiniluoto

Monologiikasta saappaat jalassa

"Ein kritischer Beitrag ist für uns nur dann annehmbar, wenn darin der Charakter der kritisierten Position wenigstens halbwegs erkennbar und identifizierbar bleibt." (Nemitz 1982, 144 vastatessaan Holzkamp-Osterkampin PIT-kritiikkiin.)

Vastineessani (V. Pietilä 1983a) Tiedotustutkimus-lehden vuosiseminaarissa pitämäni esitelmää arvostelleelle Malmbergille (1982) väitin, että tämä tulkitsee ajatuksiani tavalla, joka sai ne ainakin minusta kuulostamaan jonkin muun V. Pietilän kuin itseni ajatuksilta. Vastatessaan nyt tähän vastineeseeni kirjoittaa Malmberg (1983, 55) mm. seuraavasti:

"Päätellen Pietilän vastineesta (...) hän kokee tullessa varsin järjestelmällisen väärinymmärryksen kohteeksi. Ehkä voisi sanoa jotain samaa itsekin. Pietilähän ei väitä vastineessaan ainoastaan, että hän tulkitsee omia tekstejään paremmin kuin minä, vaan että hän tulkitsee myös minun tekstejäni paremmin kuin minä: minä en toisin sanoen ymmärrä ainoastaan

Miehen kenkäkomero. 1) vankat arkikengät, 2) vankat työkenvät, 3) kevyet arkikengät, 4) kevyet kesäiset arkikengät, 5) vierailukengät, 6) juhlakengät, 7) talven varrekaat, 8) loma-ajan sandaalit, 9) kalossit ja 10) kotikengät.

Pietilää vaan myös itseni väärin. Se on hyvinkin mahdollista. Mutta jos väärinymmärrys on omalla kohdallani mahdollista (...), ei kai se Pietilänkään tapauksessa ole poissuljettua. Tämän periaatteellisen mahdollisuuden Pietilä on kuitenkin toistaiseksi jyrkästi kiistänyt."

Kaivoin muistiani ja papereitani mutta en löytänyt mitään sellaista, jossa olisin väittänyt tulkitsevani Malmbergin tekstejä paremmin kuin tämä itse, tai jossa olisin jyrkästi kiistänyt sen periaatteellisen mahdollisuuden, että voisin

ymmärtää Malmbergia tai jopa itseäni väärin. Onko Malmberg siis tulkinnut edellisessä lainauksessa minua väärin? Vai olenko itse ymmärtänyt itseni väärin - eli onko niin, että tosiasiaa, vaikkakin itse sitä ymmärtämättä, olen tehnyt juuri sen, mitä Malmberg sanoo minun tehneen? Vai olenko kuka ties tulkinnut tuon edellisen lainauksen väärin? Olisiko niin, että siinä ei olekaan sitä, mitä siitä olin lukevinani?

Silläkin uhalla, että yrittäessäni sanoa yhtä tulenkin tosiasiaa sanoneeksi toista, haluan tuoda julki seuraavaa. En väitä, että tulkitseen Malmbergin tekstejä

paremmin kuin tämä itse. Olisin - jaa, enpä sano mikä, ellen myöntäisi, että toki Malmberg itse tietää parhaiten, mitä hän milläkin tekstillään tietoisesti yrittää sanoa. Jos olen ymmärtänyt - joko edellisessä vastineessani tai jossain muussa yhteydessä - jonkin tekstin toisin kuin mitä Malmberg sillä on tietoisesti yrittänyt sanoa, voin vain pyytää anteeksi ja syyttää asiasta vain omaa taitamattomuuttani tulkitsijana. Vaikka onkin aina mahdollista, että jokin teksti sisältää tekijän tiedostamatta muutakin kuin vain sen, mitä tekijä on sillä tietoisesti yrittänyt sanoa, tulisi lukijan löytää siitä aina myös jälkimmäinen.

Edelleen en kiistä - en jyrkästi enkä muutenkaan - sitä periaatteellista mahdollisuutta, että voisin ymmärtää niin Malmbergin kuin muitakin (itseni mukaanlukien) väärin. Tosin väitän että tiedän itse parhaiten sen, mitä milläkin tekstilläni olen tietoisesti yrittänyt sanoa. Mutta sen, onko teksteissäni muutenkin - esim. yrittämäni suhteen ristiriitaista - saattavat muut nähdä paremmin kuin minä itse.

Olen Malmbergin kanssa täysin samaa mieltä siitä, että väärinymmärtäminen on tuiki tavallista - jopa tieteellisessä keskustelussa (tai kärjistäen: varsinkin siinä). On tunnustettava ja otettava tosiasiana se, että omat lähtökohdat ja lähestymistavat asettavat ne puitteet, joissa itsekukin 'ymmärtää' sitä, mitä toisia lähestymistapoja noudattavat toisista lähtökohdista käsin sanovat. Siitä, mihin tämä johtaa, antaa hyvin drastisen kuvan esim. Kuhnin teoriasta käyty keskustelu (ks. esim. artikkeleita teoksessa Lakatos & Musgrave 1972; vrt. myös Verronen 1979). Aivan sama ilmiö tulee näkyviin esim. Projekt Ideologie-Theorien ideologiateoriasta käydyssä keskustelussa, johon olen viime aikoina perehtynyt (lyhyenä yhteenvetona ks. V. Pietilä 1983b). Ja samaa ilmentää myös tästä lehdestä tuttu keskustelu objektiivisen ja uuden journalismin välillä.

Tietysti voi olla myös niin että 'väärinymmärtäminen' on tietoista ja tarkoituksellista - jolloin olisi pakko olettaa, että eri lähtökohdat ja lähestymistavat käyvät taistelua vallatakseen 'johtavan aseman' ja käyttävät tarkoituksellista 'väärinymmärtämistä' tässä sumeilematta hyväkseen. Tämä johtopäätös olisi aika

masentava.

Oli miten oli, yleinen seuraus väärinymmärtämisestä näyttää joka tapauksessa olevan se, että keskustelu juuttuu paikalleen - tai paremminkin: alkaa kiertää kehää. Itsensä väärinymmärretyksi tunteva yrittää selventää kantaansa kun taas ne, joiden hän tuntee tulkinneen itseään väärin, pyrkivät pitämään kiinni omista tulkinnoistaan. Tältä kannalta ei olekaan mikään ihme että nämä keskustelut joutavat harvoin mihinkään uuteen ja hedelmälliseen. Useimmiten ne vain kuolla kupsahtavat, kun keskustelijat kyllästyneinä ja turhautuneina vetäytyvät siitä pois.

Vaikka tunnenkin suurta houkutusta vetäytyä pois tästä keskustelusta, joka minusta kiertää jo kehää, yritän kuitenkin - itseni väärinymmärretyksi tuntevana - vielä kerran täsmentää omaa kantaani: tosin en kaikkien niiden kysymysten osalta, joita Malmberg vastineessaan vyöryttää esiin, vaan vain sen kysymyksen osalta, joka mielestäni on keskeisin kiistakappaleemme. Tämä on kysymys tiedotusopin 'uuden aallon' monoloogisuudesta.

Otan käteeni 'uuden aallon' opus classicuksen (K. Pietilä 1980), käännän siitä esiin sivun 39 ja luen työn 'johtolangan' siten kuin Engels sen tällä sivulla lainatussa kirjeessään J. Blochille esittää: "Materialistisen historiantähtäyksen mukaan historiaa viime kädessä määräävä tekijä on todellinen elämän tuottaminen ja uusintaminen." Kirjeessään W. Borjukselle Engels (1968, 206) sanoo tämän siten, ettei historiaa tule ymmärtää aineellisen tuotannon tai talouden yksisuuntaisesti määräämäksi vaan taloudellisten ja muiden tekijöiden väliseksi vuorovaikutukseksi, jonka "perustan muodostaa itsensä viime kädessä aina toteuttava taloudellinen välttämättömyys".

Mutta mitä ilmaisut "viime kädessä määräävä" tai "itsensä viime kädessä aina toteuttava" oikeastaan tarkoittavat? Asian voi yrittää tulkita (ainakin) kahdella eri tavalla.

1. **Ableitung-tulkinta.** Tämän tulkinnan mukaan "viime kädessä" tarkoittaisi että aineellinen tuotanto - taikka (yksinkertaisuuden vuoksi) talous - on eri yhteiskunnallisten ilmiöiden 'takana' mutta aina enemmän tai vähemmän välittyneesti. Karkeasti sanoen ajatus olisi täl-

löin se, että nuo ilmiöt voidaan johtaa "viime kädessä" taloudesta, kunhan välitykset vain löydetään.

2. Tendenssi-tulkinta. Tämän tulkinnan mukaan talous muodostaa ne peruspuitteet, joissa muut yhteiskunnalliset ilmiöt toteutuvat. "Viime kädessä" viittaisi tällöin talouden 'vahvemmuuteen' muihin yhteiskunnallisiin ilmiöihin verrattuna. Tällaisena "taloudellinen välttämättömyys" pyrkii tendenssinomaisesti toteutumaan ihmisten käytännössä ja asettamaan näin ehtoja muiden ilmiöiden kehitykselle - sitä enemmän, mitä läheisemmin tai mitä suuremmalta osalta nuo ilmiöt ovat yhteydessä talouteen.

Tutkittaessa tiettyä yhteiskunnallista ilmiötä - vaikkapa sanomalehteä - Ableitung-tulkinnan pohjalta sitä tutkittaisiin perimmältään monoloogisena ilmiönä. Tällöinhän sen logiikka nähtäisiin vain talouden logiikaksi, joka tosin ei toteudu siinä välittömästi vaan muiden tekijöiden välittämänä. Keskeiseksi tällaisessa tutkimuksessa muodostuisi epäilemättä pyrkimys paljastaa nuo välittävät tekijät. Sen sijaan tutkittaessa tuota ilmiötä tendenssitulkinnan pohjalta sitä ei tutkitaisi perimmältään monoloogisena ilmiönä. Asiaahan ei tällöin nähtäisi niin että tuon ilmiön logiikka on - vaikkakin välityneesti - yhtä kuin talouden logiikka. Päinvastoin se nähtäisiin 'moniloogiseksi' ilmiöksi, jossa eri logiikat risteytyvät vaikuttaen siihen ikään kuin päällekkäisesti. Tällöinkin on silti mahdollista ja oikeutettua tutkia tuota ilmiötä vain tietyn logiikan osalta ja abstrahoida muut pois.

Haluan korostaa erityisesti seuraavaa: on täysin eri asia, ymmärretäänkö tietty ilmiö monoloogiseksi vain onko niin, että sitä vain tutkitaan yhden logiikan osalta. Jos Malmberg 'uutta aaltoa' monoloogiseksi syyttäessään tarkoittaa että tuo aalto ymmärtää sanomalehden monoloogiseksi ilmiöksi, tällöin hän mielestäni (huom! **minun** mielestäni eikä Isä Jumalan mielestä) on väärässä. Jos hän tarkoittaa sillä taas sitä, että 'uusi aalto' on tutkinut sanomalehteä vasta yhden logiikan osalta, niin voin vain sanoa, että Tiedotustutkimus-lehden 5-vuotis-seminaarissa tarkastelin itse 'uutta aaltoa' juuri tällaisena (tai ainakin yritin tarkastella sitä tällaisena). Korostin,

että 'uuden aallon' teorialla on tietty pätevyysalue ja jatkoin:

"Käsitykseni on ettei 'uuden aallon' teoriaa ole tähän mennessä osoitettu virheelliseksi eikä ristiriitaiseksi sen omalla pätevyysalueella. Mielestäni tällä hetkellä ei myöskään ole näkyvässä toista teoriaa, joka kykenisi sen kumoamaan tai ylittämään tuolla alueella. Toisaalta on kiistatonta että **po. teoria on rajallinen ja jättää monia kysymyksiä vastausta vaille.**" (V. Pietilä 1982b, 8; korostus lisätty.)

Kun Malmberg (1983, 52) esimerkiksi sanoo, että tutkiessaan sanomalehteä "identiteettinä" eikä "toisinolemisena" - so. (ilmeisesti) sanomalehtenä sinänsä eikä arvon logiikan määräämänä - Groth "on (...) antanut esimerkin sen aukon täyttämiseksi, joka toistaiseksi tekee 'uuden aallon' sanomalehtiteoriasta tarikoitamassani mielessä yksimääreisen", hän tulee käsittääkseni hyvin likelle sitä, mitä itse tuossa edellä esitelmästäni lainaamassani kohdassa tarkoitin (vaikka hän näyttää näkevän tuossa teoriassa vain yhden reiän kun taas itse näen siinä useampia). Tuossa esitelmässäni tarkastelinkin 'uuden aallon' teorian auki jättäminä kysymyksinä sellaisia, jotka eivät selity talouden (tai arvon) logiikasta käsin eli joiden logiikan täytyy olla jotain muuta. Esitin nämä - esimerkinomaiset - aukot täyttämistä kaipaavina.

Mistä Malmberg siis oikeastaan näkee kiistelevänsä kanssani? Edellyttääkö hän - joka käsittääkseni hyvin tietää teoreettisen työn vaativuuden - että teoriat syntyvät yhdeltä seisomalta ja että elleivät ne näin tee, ne ansaitsevat pitkiä, syyttävään ja tuomitsevaan sävyyn esitettyjä purkauksia? Eikö tällainen tilanne olisi pikemminkin omiaan houkuttelemaan työhön, jonka tarkoituksena on täyttää teoriassa olevat aukot?

Toisaalta Malmbergin vastine synnytti minussa sen tunteen, ettei hän tosiasiassa tyytyisi vain täyttämään 'uuden aallon' teoriassa havaitsemaansa aukkoa. Tähän viittaa mm. seuraava katkelma:

"Kuvatkaamme ihmistieteen (tiedotusopin) kohdetta inhimillisenä käytäntönä. Periaatteessa tämä käytäntö voidaan nähdä (viime kädessä) joko yksitai monimääräytyneenä. Esimerkiksi

että ihmisen tuotannollinen toiminta on se alue tai aspekti, joka jäsentää käytännön muiden alueiden tai aspektien luonteen ja keskinäissuhteen. Tai esimerkiksi että ihmisen tuotannollinen, sosiaalinen ja kulttuurinen toiminta (...) muodostavat kokonaisuuden, jossa osien välillä ei ole alue- tai aspektilogista määräytyvyyttä." (Malmberg 1983, 55.)

Totean ensiksi että käsittäkseni Malmbergin tässä esittämä vastakkainasettelu sulkee pois sen mahdollisuuden, että ilmiöt olisivat monimääräytyneitä mutta että nämä 'monet määrääjät' eivät olisi tasavahvoja. Kuitenkin - kuten edellä olen yrittänyt osoittaa - 'uuden aallon' engsiläinen lähtökohta on käsittäkseni ymmärrettävä **juuri tässä em. vastakkainasettelun poissulkemassa mielessä**. On edelleen huomattava, että 'uusi aalto' on soveltanut tätä lähtökohtaa nimenomaan joukkotiedotusta ja erityisesti sanomalehden muotokehitystä koskevassa tutkimuksessa. 'Uusi aalto' ei ole dogmaattinen: jos käy ilmi, ettei tämä lähtökohta sovellu jonkin ilmiön tutkimukseen, 'uusi aalto' tuskin pitää siitä silloin härkämäisesti kiinni (vrt. tässä yhteydessä sitä, mitä olen sanonut em. lähtökohtaan perustuvan selitystavan ongelmallisuudesta esim. maun tapaisia ilmiöitä tutkittaessa, V. Pietilä 1982a, 162-163).

Siihen ettei Malmberg tyytyisi vain täyttämään 'uuden aallon' teoriassa havaitsemaansa aukkoa, viittaa esitetyn lainauksen jälkimmäinen "esimerkiksi" -virke. Malmberghan sanoo siinä - tai ainakin tulkitsen (väärinkö?) hänen sanovan - ettei tuotannollisen, sosiaalisen ja kulttuurisen toiminnan välillä esiinny määräävyyttä (että ne siis eivät määrää toisiaan?). Malmbergin mukaan on siis joko niin, että nuo toiminnat muodostavat toisiltaan suljetut, pelkästään omien logiikkojensa mukaan kehittyvät alueet, tai ainakin niin, että vaikka niiden logiikat vaikuttavat toisiinsa, nuo logiikat ovat tasavahvoja, so. mikään niistä ei ole toista vahvempi tai määräävämpi. Oli niin tai näin, Malmberg joka tapauksessa lyö - tai ainakin tulkitsen (väärinkö?) hänen lyövän - tässä tietyn yleisen lähestymistavan lukkoon abstraktisti, ilman että hän toisi kysymyksen selitet-

tävien ilmiöiden tasolle ja pohtisi sitä siinä.

Jotta Malmbergin tähän yleiseen lähestymistapaan esim. sanomalehtien muotokehityksen tutkimisessa ja selittämisessä voisi uskoa, tulisi hänen osoittaa, että tuo muotokehitys on rekonstruoitavissa jostain muusta kuin talouden tai arvon logiikasta - siis sosiaalisesta, kulttuurisesta tai sanomalehtien itsensä logiikasta - käsin ainakin K. Pietilän teoriaan verrattavissa olevalla, mieluummin jopa sen ylittävällä tavalla. Toisin sanoen: yleiset filosofiatyyppiset asettamukset ja kannanmäärittelyt olisi vihdoin pantava toimimaan reaalisten ilmiöiden tutkimuksessa ja selittämisessä. Ennen kuin Malmberg tälle tasolle pääsee ja siitä joiain painavaa esittää, on keskustelua mielestäni turha jatkaa.

Veikko Pietilä

Kirjallisuus

- ENGELS, F. Brief an W. Borgius 25. Januar 1894. Teoksessa MARX, K. & ENGELS, F. Werke, Band 39, s. 205-207. Berlin, Dietz, 1968.
- LAKATOS, I. & MUSGRAVE, A. (eds.) Criticism and the Growth of Knowledge (2nd impr.). Cambridge, Cambridge University Press, 1972.
- MALMBERG, T. Identiteettiä etsimässä: kommentti V. Pietilän esitykseen. Tiedotustutkimus, 5 (4), 1982, s. 13-21.
- MALMBERG, T. Viestintä ja logiikka. Tiedotustutkimus 6 (3), 1983, s. 51-56.
- NEMITZ, R. "Ein kritischer Beitrag ist für uns nur dann annehmbar, wenn darin der Charakter der kritisierten Position wenigstens halbwegs erkennbar und identifizierbar bleibt": Antwort auf Osterkamps Kritik am Projekt Ideologie-Theorie. Teoksessa Forum Kritische Psychologie 9, Argument-Sonderband AS 72, s. 144-154. Berlin (West), Argument-Verlag, 1982.
- PIETILÄ, K. Formation of the Newspaper: A theory. Acta Universitatis Tamperensis, A, 119, 1980.
- PIETILÄ, V. Tiedotustutkimus: teitä ja tienviittoja. Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos, julkaisuja, sarja C, nro 3, 1982a.
- PIETILÄ, V. Varsitietä pitkö? Tiedo-

tustutkimus, 5 (4), 1982b, s. 3-12.

PIETILÄ, V. Hukkuvan ääni uussubjektivismiin suosta. *Tiedotustutkimus*, 6 (1), 1983a, s. 30-33.

PIETILÄ, V. PIT eli ideologiateoriaa länsiberliiniläisittäin. Tiedotusopin lisensiaattiseminaarissa Tampereen yliopistossa 16.12.1983 (1983b) pidetyn alustuksen käsikirjoitus.

VERRONEN, V. Eräs ei-staattisen teoria-käsityksen tutkimuslinja. Julkaisematon lisensiaatintutkielma. Tampereen yliopisto, 1979.

Tavaran lumo

Sen jälkeen kun W.F. Haugin kirja *Mainonta ja kulutus* vuosi sitten ilmestyi suomeksi, olen ihmetelty reagoiko mainos- ja markkinointiväki siihen lainkaan. Jouduin odottamaan miltei tasan vuoden, kunnes julkisuuteen tuli ensimmäinen palaute: *MARK*-lehden eli *Markkinoinnin ammattilehden* numerossa 9/1983. Kirjoittaja on nimeltään Irma Säilä-Koskiniemi ja hänen artikkelinsa on otsikoitu sanoin Luova ratkaisu on seikkailu. Sisällysluettelon mukaan hän siinä tarkastelee "luovan mainonnan elementtejä". Haug on tehnyt häneen vaikutuksen, minkä osoittaa seuraava sitaatti väliotsikkoineen kaikkineen:

"Ihmiset haluavat lumoa! Jälleen

Tutkimuksen mukaan ihmiset ostavat mielikuvia ostaessaan merkkituotteita. Länsisaksalainen ajattelijana, professori Wolfgang Fritz Haug selvittää tavaarestetiikan käsitettä teoksessaan 'Mainonta ja kulutus'. Tämän vakavan kritiikin markkinointi voi käyttää hyödykseen tarjoamalla mainoksissa kuluttajille tuotteita juuri siten kuin he näyttävät haluavan: lumon ilmapiirissä. Aikamme ja kulttuurimme ihminen haluaa lumoa, jota liittyy merkkituotteisiin, vaatteisiin, esineisiin. Muoti on tavaarestetiikkaa, jonka myötä ihmiset samastuvat haluamiinsa ryhmiin - kuten aikanaan korkea-arvoiset hovi-

henkilöt viitoittivat ympäristölleen mallit.

Älköön tarmokas tekopyhyyskään lannistako nykyihmistä näkemästä maailmassa vielä iloa, harmitonta leikkimieltä. Aistillinen sulokkuus, joka ilmenee niin aidoissa ihmisissä kuin aidoissa esineissäkin, virvoittakoon meitä mainosihmisiä kaiken vakavuuden keskelläkin. Vielä on lempeä, vielä tilaa elää uusin toivein. Pelkäämättä uusmoralistien tuomiota synnin paikasta. Ilohan on kiittolisuutta. Lumo elämän kirkkautta."

Haug ei siis ole saanut Säilä-Koskiniemeä mitenkään ymmälle. Ihminen joutuu ymmälle upouuden asian edessä, mutta kuten Jukka Haapasalo osoitti *Tiedotustutkimus*-lehden 3/1981 nasevassa pääkirjoituksessaan, tavaran lumo on markkinoijien itsensä ei vain luoma vaan myös tiedostama ilmiö, ei suinkaan Haugin ensimmäisenä paljastama.

Pitkä tulkinta on tarpeeton. *MARK*-lehden kirjoittaja on saanut Haugilta vahvistusta pyrkimyksilleen loihdita tavaroiden ylle mahdollisimman kimalteleva lumo, siinä kaikki. Ehkä Haug vielä kutsutaan luonnoitsijaksi Suomen Markkinointiliiton ideapäiville, joilla Dan Steinbock jo on vierailut muistini mukaan ainakin kahdesti.

Koko tässä ilmiössä hiertää yksi asia. Tiedotustutkimuksen haugilaista tai laajemminkin praksistista suuntausta on tieteen markkinoille lanseerattu mm. sillä apellilla, että sen avulla maksimoidaan kuluttajien ja yleensä kansalaisten, kansalaisyhteiskunnan jäsenten toimintakyky. Kuitenkaan ei esim. suomalaisessa reaalityodellisuudessa ole pienintäkään merkkiä siitä, että juuri puheena oleva Haugin kirja olisi vaikuttanut kuluttajien toimintakykyyn. (Avoimiksi jääköön (1) se mahdollisuus, että kirja on vaikuttanut mutta tavalla joka ei vielä näy, samoin (2) se toivo että kirja vaikuttaa pitkällä tähtäyksellä.) Sen sijaan on havaittavissa jo pieni merkki siitä, että Haug on lisännyt mainos- ja markkinointiväen toimintakykyä ja -motivaatiota.

Herää kysymys, onko pääoman logiikka tiedotustutkimuksen logiikkaa nerokkaampi.

Pertti Hemánus